

ВОЈНО ДЕЛО

ОПШТЕВОЈНИ ТЕОРИСКИ ЧАСОПИС

БРОЈ 12

ДЕЦЕМБАР 1954

ГОДИНА VI

Генерал-мајор **ПЕТАР ТОМАЦ**

ПРИНЦИПИ РАТНЕ ВЕШТИНЕ

Принципи или начела, схваћени као процењена суштина теорије ратне вештине, појављују се у историји врло рано.

Ако је веровати прихваћеној хронологији, да је кинески мислилац Сун Цу Ву писао пре две и по хиљаде година и да каснији преписивачи у његовом тексту, којим сада располажемо, нису ништа битно дометнули, онда је он заиста поставио прва начела ратне вештине. Додуше, све су његове мисли изражене типичним источњачким стилем мудрих изрека који не допушта поговора, али нам је при крају свога дела, без много везе са претходним текстом, ипак дао 13 „значајних принципа“ изразито психолошке природе. Тако, на пример: *будите непопустљиви у соби за саветовање како би владали ситуацијом; или: успех у рату може се постићи ако се сами пажљиво прилагодимо непријатељској намери.*¹⁾

На Западу је почео да сажима теорију ратне вештине у принципе Флавије Вегеције, римски војни писац на прелому четвртог и петог века нове ере. Док се иза Сун Цу Вуовог дела осећа знатна војна латература или бар мисаона делатност коју је он сажео, Флавије Вегеције сам признаје да је његово дело *De re militari*²⁾ збирка и синтеза војних обичаја и мудрости који су Рим учинили великим. За своја 32 општа ратна начела (*Regulae bellorum generales*), која је дао на крају своје књиге као и Сун Цу Ву, каже изричито да су кондензација најодличнијих војних писаца. Ни Вегецијева начела не обухватају све оно што је он сам писао о ратној вештини, али захватају много шире поље од максима (основних начела) његовог кинеског претходника. На пример: *Људе треба довољно прокушати пре но што се крене на непријатеља; или: храброст је значајнија од броја; или: боље је имати више резерви него сувише растегнути фронт.*

¹⁾ Сун Цу Ву, „Вештина ратовања“, изд. ВИЗ-а „Војно дело“, Београд, 1952, стр. 84.

²⁾ „Расправа о ратној вештини“, изд. ВИЗ-а „Војно дело“, 1954 године.

Флавије Вегеције има да захвали управо тој дестилисаној мудрости што је стекао и уживао велику популарност међу војним писцима и војницима Запада све до Француске револуције. Многи људи воле да им се науке сервирају у сажетом облику, у неколико простих и јасних реченица. Замишљају да ће кроз њих савладати сав предмет. Трагови Вегецијевог утицаја запажају се готово у свој оскудној војној литератури тога периода, али би било врло тешко наћи их и на бојишту, дакле у пракси тог истог раздобља. Флавије Вегеције био је окренут уназад ка блиставој епоси Сципиона Африканца Старијег и Цезара, а у Средњем веку се није могла применити њихова ратна вештина. Из новог друштвеног уређења изникле су нове војне уставне, а ове изазвале нове поступке.

Сун Цу Ву и Вегеције нису покушали да својим принципима покрију сву теорију ратне вештине, али их нису везали ни за време ни за простор, нити их ма чиме ограничили или условили. Они нам их приказују као апсолутне истине које постоје некако саме од себе, одувек и заувек. Тако су Вегецијева начела била и схваћена на Западу као непроменљиве догме. Али се ново време, коме је Француска револуција широм отворила врата, није могло задовољити њима. Ратна вештина се знатно изменила и усложнила. Било је очигледно да је пракса ишла у раскорак са Вегецијевим начелима и свом литературом коју су она надахнула. Наполеон је помињао преко 100 максима. Жомини је писао додуше да постоје (не именујући их) само неколико основних начела рата „чија је примена била скоро увек крунисана успехом“ и да има такође мало правила за њихову примену. Међутим, у суштини, сав је његов „Преглед ратне вештине“ непрегледан низ крутих начела, изложених педантно по тачкама, која ће — по његовом мишљењу — учинити просечним генералом сваког оног који их буде проучио и усвојио. Истина, Жомини је разликовао начела и њихову примену, али је и примену сврстао у правила. Он тврди, такође, да рат није позитивна наука и да су знање и умешност две сасвим различите ствари. Али, код њега на другом месту читамо да је ратна вештина постојала у незапамћеним временима (што значи одувек), да је начело, које је применио Фридрих Велики у Бици код Лајтена (груписање снага на једном противничком крилу), кључ за целу ратну вештину, а да је „серија од десет ратова (не каже последњих!) потпуно довољна за разумевање примене свих могућних ратних правила“. Жомини се превија у процепу двеју супротних тенденција: на једној страни, велико непосредно искуство, стечено у Наполеоновим армијама на многим ратиштима Европе, упућивало га је на слободније тумачење начела рата, али га је на другој страни његов догматски дух у исто време гонио да их скамењује у круте формуле. Превагнула је ова друга страна његове личности. Из Жоминијевих противречности морамо извући закључак да је он настојао да из (ма ког!) ратног искуства извуче апстрактне законе независне од времена и простора, који се морају примењивати у ратоводству ако се жели постићи успех.

Насупрот томе, Клаузевиц се одрекао претензија да ратну вештину кондензује у формуле. Он нам даје само законе рата по којима се сазнаје његова филозофска природа, законе који се не носе на бојиште, као закон о апсолутном рату или о крајњој употреби силе, који (теориски) не трпи никаква ограничења у насиљу, или закон о подређености рата политици који такође не трпи никаква изузетка. Али у ратоводству он их не познаје. Сложене појаве рата — каже он, нису тако правилне, а оне правилне нису тако сложене да би се појмом закона могле много даље одмаћи од простих истина. За њега је теорија ратне вештине само разматрање, нипошто неумитан пропис. Али ако из разматрања, која врши теорија, произађу начела и правила, он прихвата тај природан ток духа као најјаснији израз истине. При томе у својој „логичној хијерархији“ оштро разликује законе, који су непроменљиви, од начела и правила чија је примена слободнија, а ове опет одваја од прописа и упутстава који одређују деловање мноштва ситних околности.

Фош је говорио о непроменљивим принципима или аксиомима који се налазе у првом плану теорије ратне вештине, о чијем се постојању дакле не може дискутовати, али је навео свега четири: *принцип економије снага, принцип слободне акције, принцип о слободном располагању снага, и принцип сигурности*. Али пошто су други и трећи несумњиво идентични, јер оба наглашавају у суштини само потребу да се сачува иницијатива слободна од непријатељског притиска — што се види јасније из његовог даљег излагања — остају, уствари, само три принципа, али им је Фош додао итд. Можемо слободно тврдити да би он сам био доведен у неприлику да га је неко замолио да продужи свој списак непроменљивих принципа. Доиста, када се настоји да им се сачува фикција непроменљивости и вечности онда их не може бити много; уколико се више множе утолико се више сударају са стварности. Отуда тенденција новије војне литературе да их буде што мање и да буду све простији уколико је рат бивао сложенији!

II

И данас се говори о непроменљивим начелима ратне вештине.

Познато је да је америчка сувоземна војска званично усвојила 9 таквих принципа: *циљ, простота, јединство команде, офанзива, маневар, маса, економија снага, изненађење и сигурност*. И америчко ваздухопловство има своје званичне принципе који се не могу много разликовати од претходних. Једино их америчка ратна морнарица не прихвата званично, нити се на њих осврће у својим правилима и публикацијама. Али, њене врло одговорне личности предлажу нов списак од 11 принципа: *циљ, простота, контрола, офанзива, експлоатација, мобилност, концентрација, економија снага, изненађење, сигурност и готовост*. Како видимо, у овом списку контрола замењује *јединство команде, мобилност — маневар, а концентрација — масу*.

И Велика Британија има својих 10 званичних принципа: *циљ, морал, офанзива, сигурност, изненађење, концентрација снага, еко-*

номија снага, еластичност, садејство, администрација. Енглези, дакле, немају простоту и маневар, а Американци морал, еластичност и администрацију, али би се много погрешило када би се закључило да Енглези не воде рачуна о простоти или маневру, а Американци да не обраћају пажњу на морал, еластичност и администрацију. Поред тога, ни једни ни други немају експлоатацију и готовост које предлаже америчка морнарица.

Аутори нису ничим ограничили ни условили ове принципе, дакле, треба их сматрати основним, непроменљивим и независним од времена, простора и размера акције. Отуда су толико опрезно и апстрактно формулисани. Већином се сматрају и обавезним, као императиви неке војничке савести који се не могу некажњиво прекршити. Да би се постигао успех, нека се само правилно схвате и ефикасно примене! Енглеско правило је нешто либералније. Оно их сматра идејама изведеним из искуства прошлости, идејама које препоручују начин акције, чије би игнорисање изазивало ризик, а често водило поразу.

Овако штедљиво формулисани, ови принципи стварно не казују ништа. То су само етикете које се могу оправдати најразличитијим садржајем. Тако Британци говоре о правилном избору циља и о упорном остајању при изабраном циљу. За друге тај исти принцип значи да свакоме треба фиксирати његов задатак тако да сви напори буду сасређени према истом циљу. Има их који полемички расправљају и о природи циља, наиме, да ли треба уништити непријатељеву оружану силу или сломити његову борбеност другим средствима, бржим и лакшим. Неки упозоравају и на то да крући циљеви могу имати катастрофалних последица. Неки под принципом простоте, на пример, сматрају само потребу за простим и јасним наређењима да би их сви извршиоци могли схватити, без чега се не може постићи јединство акције. За друге, пак, овај принцип не односи се само на простоту концепције, стратемиске и тактичке, него и на материјална средства и организацију. Најзад, под принципом простоте говори се и о томе да сувише прости планови немају довољно ширине и еластичности да би се могли прилагодити променљивој ситуацији.

Тако би се могло ићи кроз све принципе које смо горе навели, показујући да значе само онолико каквим се садржајем испуњавају. Другим речима, то су само наслови појединих одељака теорије ратне вештине. Али треба запазити већ сада да њихов садржај може бити и контрадикторан: треба се упорно држати циља, али ипак не сувише; или: треба израђивати просте планове, али ипак не сувише просте. Уствари, ове негације укидају саме принципе, јер је апсурдно постављати их као догме када могу и да не важе, дакле када не важе у њиховом етимолошком и логичном смислу. Управо због тога су присталице чврстих принципа потражиле друге принципе који се неће демантовати.

Лидел Харт је поставио шест аксиома који треба да важе колико за стратегију толико и за тактику: 1) изабрати најненормалнији правац, правац на коме нас непријатељ најмање очекује; 2) експло-

атисати успех правцем најмањег отпора; 3) отпочети операцију тако да се ако устреба може развити у разним правцима, како би се непријатељ што дуже оставио у сумњи, чиме му се одузима слобода акције; 4) израђивати еластичне планове да се могу прилагођавати свима ситуацијама; 5) не наносити непријатељу ударе које може да парира; 6) никад не поновити напад који једном није успео.

Сасвим је очигледно да принципи који треба да важе за сва времена и за све просторије морају бити општи и прости и да их не може бити много. Тако један белгиски писац помиње пет непроменљивих (*immuables*) принципа: *избор погодног тренутка за битку, груписање снага, офанзиву, дефанзиву и слободу акције*. Један његов сународник поставља само три: 1) *сразмеру између циљева и средстава*; 2) *слободу акције*; 3) *максималну ефикасност или економију снага*. То су — по њему, основни принципи ратне вештине чија је коректна примена *потребна и довољна* за постизање успеха. Али — додаје он, њихова примена је потребна само у случају ако их и непријатељ поштује. Тако се ти принципи претварају у конвенције којима треба да се повињавају оба партнера као у спортским дисциплинама!

Разуме се, ове три крње реченице не значе практично ништа. Зато се и њихов аутор постарао да их развије у читав систем. Из принципа изводи правила, а из правила поступке. Тако се први принцип — *сразмера између циљева и средстава*, развија у правило *значај обавештајне службе*, а ово се рачва у четири поступка: *извиђање, шпијунажу, везу и трансмисију или материјалну везу*. Други принцип — *слобода акције*, има четири правила, а свако правило читав низ поступака и потпоступака изражених лаконски као горе, без садржаја. Било би излишно све то набрајати. Довољно је рећи да то више личи на потсетник него ли на логични систем за практичну примену ратне вештине.

Има и принципа постављених са других тачака гледишта. Једна публикација америчке ратне морнарице препоручује да се војни проблеми размотре кроз њихову *целисходност, изводљивост и прихватљивост*. Из сасвим другог круга идеја су три начела о вођењу рата: *уништење непријатељске оружане силе, окупација његове територије и потчињавање његове воље*. У данашњој литератури могло би се наћи још много таквих принципа, али је и ово довољно за њихову критику.

III

Нема никакве сумње да постоје извесне објективне истине, истине које не зависе ни од човека ни од човечанства, које неки називају и вечним и коначним. Условно су их прихватили и Енгелс и Лењин.³⁾ Да ли има таквих истина и у ратној вештини?

³⁾ Ф. Енгелс, „*Anti — Dühring*“, стр. 89 (издање „Напријед“). — В. И. Лењин, „*Материјализам и емпириокритицизам*“, стр. 131 (издање „Културе“ 1948).

Очигледно, не може их бити. Ратна вештина је производ људског друштва и ван њега не би имала никаква смисла. Али се ово питање и даље поставља у просторним и временским границама постојања људског друштва. Да ли у том оквиру неки принципи ратне вештине важе апсолутно, географски и временски, у прошлости и будућности, као што се то претендује?

Против толике универзалности принципа ратне вештине могла би се навести у првом реду чињеница да се Сун Цу Вуов списак не подударара са Вегецијевим ни у једном једином случају, а ни један ни други са оним што се данас прокламује да је непроменљиво и вечито. Али — рећи ће се да Сун Цу Ву и Вегеције нису још успели да продру до тих вечитих истина, да се то постигло тек данас, као што се говорило да је праву природу ратне вештине открио тек Наполеонов таленат за сва времена. Стога је боље да се подвргну систематској критици.

Пада одмах у очи да се такви различити појмови као што су *маневар* и *администрација* или *морал* и *садејство* налазе у истој логичној категорији. Администрација, као материјални елеменат организације, као нешто што је конкретно и што стално тече — ратовала војска или не — осећа се врло усамљена међу осталим апстрактним принципима британског списка који су сви до једног идејни појмови. Ако се подизањем администрације на степен принципа хтело рећи да је администрација неопходна модерним армијама, зашто се онда то не чини за регрутовање, фортификацију или обавештајну службу који нису мање неопходни? Администрација се може организовати добро или рђаво према субјективним и објективним могућностима, али, да ли је то случај са моралом који зависи од толико докучивих и недокучивих чинилаца? Да ли се морал може организовати у миру као што се организује администрација? Ако се хтело рећи да је присуство морала увек потребно и при садејству, офанзиви и маневру, онда је уз њега требало ставити и физичку кондицију, јер се не би могло рећи да је много мање потребна. Физичка кондиција је додуше једна од компонената морала, али не само морала, него и маневра и садејства.

Амерички принципи и сви остали британски (сем морала и администрације) су чисто оперативни појмови. Означавају управо којим квалитетима треба да одговарају операције. Да ли се оне морају њима безусловно повињавати?

Али пре тога морамо се упитати каква је разлика између *маса* и *економије снага*, односно (код Британаца) између *концентрације снага* и *економије снага*. Видели смо да нам то ни Фош није објаснио. Маса или концентрација снага је главна последица економије снага. Ако не будемо економисали снагом на помоћним правцима, нећемо никад створити масу, на главном правцу, сем ако будемо располагали неком невероватном апсолутном надмоћности.

Мисао сажета кратко као афоризам, у којој нема места за сукоб супротности, је једнострана; исто толико лажна колико и истинита. Ако кажемо да је за успех потребна концентрација снага то је тачно

за многе случајеве, али за многе није. На Церу, на пример, српска војска је постигла сјајну победу августа 1914 иако су дивизије бацане у борбу с марша, онако како су пристизале. Да их је Путник претходно груписао да удовољи принципу масе, дао би Аустријанцима довољно времена да се угнезде на положајима са којих би их било тешко избацити и груписаном снагом.

Затим, може ли се рећи да је офанзива неопходан услов за успех када има толико примера у историји да се офанзива сломила, а дефанзива триумфовала? Узалуд је томе приговарати да се и успешна одбрана мора завршити нападом. Овде је у питању целисходност и размера операције. Остајући при истом примеру, можемо слободно рећи да офанзива 5 аустријске армије августа 1914 није била целисходна у размерама аустријске Балканске војске и у ситуацији у којој се она тада налазила. Офанзива је била погрешна априори, без обзира на њену концепцију и извођење, па је тог тренутка није требало предузети. Ту ништа не може да измени приговор да би офанзива ипак успела да Срби нису извршили противудар, јер би било апсурдно претпоставити отсуство непријатељево. Његове снаге и могућности су елемент управо оне исте ситуације која је налагала 5 армији да не предузима офанзиву.

У Церској бици може доиста бити говора о српској противофанзиви, али се зацело не може рећи да је српска офанзива у Срему септембра 1914 пропала због аустријске противофанзиве. Реакције Аустријанаца нису биле толиког замаха да би се могле крстити тим именом. Мање се није могло ни очекивати од њих. Српска офанзива у Срему је пропала, јер је предузета на притисак Савезника без објективних услова за успех.

Ни за енглеске ловце се не може рећи да су противофанзивом добили ваздушну битку над Енглеском 1941 године. Има и других случајева да су битке добивене пасивном одбраном, не само у стратешким него и у оперативним размерама — да наведемо само низ битака на Сочи у Првом светском рату. У овом случају би било наивно тврдити да су Аустријанци могли постићи много веће успехе да су сваку италијанску офанзиву завршили својом противофанзивом — када они то нису могли. Офанзива и дефанзива су елементи исте дијалектичке целине који се у њој сукобљавају. То је добро осетио онај белгиски писац који је међу својих пет принципа нашао места за офанзиву и дефанзиву. Апсолутизовање офанзиве значи апсолутизовање стратегије обарања која је најчешће била средство агресивне политике. То је идеја 19 века, рођена из Наполеонових ратова. После искустава оба светска рата морамо је битно кориговати.

Да погледамо поближе и принцип *сигурности*. То нас одмах потсећа на Карла XII и на његов авантуристички поход у Украјину. Он се несумњиво није довољно постарао о сигурности те операције. Ни Бугари нису то учинили 1913 када су мучки напали Србе и Грке на Брегалници и Струми. Али када бисмо и тај принцип апсолутизовали, сасвим бисмо укочили стваралачки замах у ратној вештини и одрекли се заувек бриљантних операција. Морали бисмо осудити

Ханибала, Хинденбурга и Мишића. Код Кане претила је доиста велика опасност да огромна римска маса пробије слаб пунски центар; да је Рененкампф само кренуо напред могла се Таненбершка битка претворити у немачки пораз; а шта бисмо рекли за Мишића да му није успело да овлада Сувобором после иницијативног повлачења на своју сопствену одговорност? Уз принцип сигурности намеће се дакле и његов коректив — принцип *смелости*.

Без много напора могли бисмо побити апсолутну вредност свих осталих оперативних принципа оба списка и доказати њихову релативност и противречност. Може ли се принцип *циља*, схваћен конвенционално као упорно остајање при изабраном циљу, сложити са принципом *еластичности* који тражи управо обратно? Тешко да би се могла помирити и *простота са садејством*, *маневар са масом*, *изненађење са концентрацијом снага*. Садејство захтева данас врло сложени борбени механизам; маневар је обратно сразмеран са масом, а изненађење ће се тешко постићи ако се буде у потпуности поштовао принцип сигурности и концентрације снага. Уз *маневар* требало би очито ставити *ватру и удар*, уз *масу* — *брзину*, а уз *концентрацију снага* и *растурање снага* (атомско оружје!). Тако се дијалектичка природа предмета, занемарена у појединостима, ипак пробија кроз целину. Сви се ови принципи сукобљавају и негирају да би из њиховог сукоба изникли нови квалитети.

Шта да кажемо о Лидел Хартовим *аксиомирама*, о којима не би требало ни дискутовати ако та реч и у овом случају има своје конвенционално значење? Како можемо нападати правцем којим нас непријатељ најмање очекује (како нам он препоручује) када углавном не можемо знати где нас он управо очекује? Како можемо знати где ће се непријатељ најтеже одбранити да бисмо га ту напали, према једном другом његовом аксиому?

Али се још увек може тврдити да ови принципи, ма колико били дефектни или противречни и ма колико не били неопходни, ипак пркосе времену и простору. Стварно, тешко би било порећи да маневар, на пример, није био користан у доба Артаксеркса или да то неће бити у догледној будућности, уколико се буде могао извести. Али колике разлике између маневра код Леуктре, Кане и Стаљинграда! Суштина је у томе какав се маневар изводи, када и како. Суви захтеви да треба вршити маневре, осигуравати се или економисати снагом, општа су места ратне вештине, али не само ратне вештине, јер, на коју се људску активност та начела не би могла применити? Овако опште формулисана, она дају неку илузију универзалности, али је то, поуздано, универзална стерилност, јер конкретно не казују ништа. Ко иде у лов — каже Енгелс, на коначне истине без призива, које се никако не мењају, тешко да ће донети штогод кући осим плитких фраза. Клаузевиц их је назвао *простим истинама*, али ни он није знао шта да учини с њима.

IV

Треба ли дакле да одбацимо принципе из теорије ратне вештине? Свакако, и без колебања треба одбацити све ове и сличне плиткости које се стављају као апсолути ван времена и простора, изнад историје и искуства, које претендују да као коначне истине буду исходште мишљења и сазнања у области ратне вештине.

Ипак, теорија ратне вештине, схваћена етимолошки као расправа, позабавиће се и са маневром, сигурности и економијом снага. Ослањајући се на праксу, на искуство прошлости, а узимајући у обзир и нове моменте који су наступили после последњег пуцња, теорија ратне вештине ће испитивати услове под којима ће се данас вршити маневар, постизавати потребна сигурност или концентрисати снаге. Упоредо ће теорија расправљати и о томе када се у неком већем интересу треба одрећи маневра, сигурности или концентрације. Теорија ће све то посматрати посебно у мерилу стратегском, оперативном и тактичком, а посебно на копну, мору и ваздуху, а и све заједно — укратко у свим размерама и са свих углова са којих може да сагледа свој предмет.

Из тих теориских разматрања произлазе неминовно општа начела и правила, другим речима упутства како треба поступати у великом броју случајева, али сасвим тесно и конкретно везана за предмет посматрања. Таквих се начела и правила теорија неће одрећи. Напротив, она ће истицати — како каже Клаузевиц, ову „кристалну форму“ својих резултата. И Енгелс је сматрао као једино материјалистичко гледиште — оно што су наслућивали и Сун Цу Ву и Вегиције, судећи бар по композицији њихових дела, да принципи нису полазна тачка испитивања, већ његов завршни резултат, да се они не примењују на природу и на људску историју него се апстрахују из њих. Принципи нису почечи мишљења (теорије) већ акције (праксе).

Као начела за акцију биће их врло много, више него три Фовшова, више него десет британских, више од стотину Наполеонових. Немогућно би било избројати их. Треба слободно прећи преко парадоксалне тенденције (у литератури!) да их има све мање уколико се рат компликује. Биће их нарочито много у тактици, где је теорија апстрактнија, дакле мање везана за конкретне случајеве, а и у исто време одређенија; мање у оператици, а најмање у стратегији која се данас бави готово искључиво конкретним проблемима. Нека ће важити за све ове три области ратне вештине. Када се идејно тешње повежу у одређеном правцу стварају се читаве доктрине или школе, као, например: доктрина о територијалном рату.

Тактичка и оперативна правила су у основи збирке таквих начела. То су изводи из многих ширих, некад и неизречених расправа. Правила делимично прописују, а делимично препоручују поступке наглашавајући оне који ће се најчешће моћи употребити, стварајући тако заједничко гледање, заједничку националну доктрину, чију потребу не треба истицати.

Начела ратне вештине настају и одумиру кроз њен сопствени развој. Начела која су пре два хиљадугодишта управљала борбом старогрчке фаланге, или јуче још употребом стратегиске коњице, данас су исто тако беспредметна као што би била тада начела која данас управљају дејством ваздухопловства. Под импулсом друштвеног развоја теорија ратне вештине непрекидно проверава себе и ревидира своје резултате не стижући никад да кажу своју коначну реч.

VOJNA BIBLIOTEKA

U seriji **savremenika** izdala je svoju XIII knjigu:

DŽON KRESVEL

RAT NA MORU
1939-45

Studiozno delo o svim operacijama na Atlantiku, Sredozemnom Moru i Pacifiku u vezi sa operacijama na kopnu i u vazduhu. Pored stručnog značaja za Mornaricu, delo daje šira saznanja o svim zbivanjima na moru u Drugom svetskom ratu, te je od interesa i za oficire vazduhoplovstva i kopnenih oružanih snaga